

**EUROPEJSKA KOMISJA
PRZECIWKO RASIZMOWI I NIETOLERANCJI
(ECRI)**

RAPORT DOTYCZĄCY POLSKI¹

Przyjęty we wrześniu 1997 r.

¹ Uwaga: Analiza niniejsza dotyczy stanu na dzień 4 października 1996. Faktów mających miejsce po tej dacie nie brano pod uwagę przy opracowywaniu wniosków i propozycji.

Wprowadzenie

Polska, podobnie jak większość krajów Środkowej i Wschodniej Europy, przeżywa aktualnie okres społecznych, ekonomicznych i kulturalnych wstrząsów i przemian. Dlatego też jedynie w tym kontekście należy postrzegać wszystkie jej problemy i proponowane sposoby ich rozwiązywania.

W Polsce istnieją mniejszości narodowe, różniące się między sobą kulturą, językiem i wyznaniem. Do najliczniejszych należą grupy niemieckojęzyczne żyjące na Górnym Śląsku i na Mazurach oraz grupy Litwinów, Białorusinów, Ukraińców, Czechów i Słowaków. O ile Rząd Rzeczypospolitej Polskiej odnosi się generalnie dość przychylnie do mniejszości narodowych i podejmuje zdecydowane kroki mające na celu rozwiązywanie ich problemów, o tyle opinia publiczna nastawiona jest często raczej negatywnie. Choć, objawy dyskryminacji i nietolerancji są rzadko demonstrowane otwarcie, to jednak w różnych rejonach kraju podejmowane są akcje przeciwko poszczególnym grupom mniejszościowym. Głęboko zakorzeniony antysemityzm, jaki obserwuje się wśród niektórych warstw społecznych i grup ekstremistycznych, stanowi problem o szczególnej wymowie. Niezależnie od tego jaki to generalnie może mieć wpływ na kształtowanie się klimatu tolerancji w Polsce, jest on szczególnie odczuwalny w nielicznym środowisku Żydów polskich. Pojawiające się nowe zjawisko migracji do Polski, które niezawodnie wpłynie w najbliższych latach na skład demograficzny kraju w sensie etnicznym, stanowi jeszcze jeden ważny czynnik, którego nie należy lekceważyć.

Wśród zadań określonych przez Europejską Komisję przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji (European Commission Against Racism and Intolerance, ECRI) na szczególną uwagę zasługują następujące:

- przyjęcie strategii służącej rozwiązywaniu problemów wynikających z pojawienia się nowego zjawiska jakim jest migracja,
- opracowanie środków prawnych pozwalających na zwalczanie rasizmu i dyskryminacji,
- opracowanie konsekwentnej polityki państwa w zakresie kwestii dotyczących rasizmu i nietolerancji,
- stworzenie systemu zbierania rzetelnych danych odnośnie liczebności grup

mniejszościowych w Polsce oraz ich sytuacji,

- podnoszenie świadomości oraz rozwijanie w społeczeństwie przychylnego nastawienia do faktu istnienia mniejszości narodowych i ich kultury, a także, co jest nie mniej ważne, do ogólnego wkładu tych mniejszości, które tradycyjnie żyją razem z nimi w jednym kraju.

I. ASPEKTY PRAWNE²

A. Porozumienia międzynarodowe

1. Komitet ds. Eliminowania Dyskryminacji Rasowej (Committee on the Elimination of Racial Discrimination, CERD) przyjął z zadowoleniem decyzję Polski odnośnie podpisania i ratyfikowania Europejskiej Karty Społecznej oraz akceptowania artykułu 14 zawartego w Międzynarodowej Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej.

2. Należy również oczekiwać, że Polska podpisze i ratyfikuje, w możliwie najkrótszym terminie, Europejską Kartę języków regionalnych i mniejszościowych oraz ratyfikuje Konwencję ramową o ochronie mniejszości narodowych. Jakkolwiek uznano, że Polska może mieć aktualnie trudności, natury administracyjnej i finansowej, ograniczające możliwość realizacji w pełni zobowiązań nałożonych na nią w związku z ratyfikacją międzynarodowych porozumień, sam fakt ratyfikowania tych dokumentów odbierany jest jako chęć tworzenia warunków do realizacji postanowień w nich zawartych oraz jako krok o istotnym znaczeniu. Ponadto rodzi to także przekonanie o konieczności podjęcia szczególnych środków celem pokonania istniejących trudności.

3. Traktat między Rzeczpospolitą Polską i Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy z dnia 17 czerwca 1991 roku stanowi trwałą podstawę dla ochrony prawa mniejszości niemieckiej do etnicznej, kulturalnej, językowej i wyznaniowej tożsamości. Umowy dotyczące mniejszości narodowościowych zostały również zawarte między Polską, Ukrainą, Litwą i Białorusią.

B. Postanowienia konstytucyjne

²

Pełny przegląd ustawodawstwa polskiego dotyczącego zwalczania rasizmu i nietolerancji zawarty jest w publikacji CRI(95)2, opracowanej dla ECRI przez Szwajcarski Instytut Prawa Porównawczego (patrz Bibliografia).

4. Polska jest wciąż na etapie opracowywania nowej Konstytucji. Jest to zatem dogodna sytuacja, pozwalająca na dokonanie analizy proponowanych rozwiązań konstytucyjnych odnośnie wprowadzenia do ustawodawstwa krajowego międzynarodowych postanowień dotyczących ochrony praw człowieka. Jest prawdą, że interpretując poprawki z 1989 roku do Konstytucji z 1952 roku, Sąd Najwyższy powziął decyzję w czerwcu 1992 roku, że umowy międzynarodowe będą w sposób bezpośredni stosowane w polskim prawie, zakładając, że ich przepisy są samowykonalne; nie ma to jednak zastosowania do wszystkich porozumień, czego przykładem jest Międzynarodowa Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej, której nadal nie da się stosować w sposób bezpośredni. Z zadowoleniem odnotowuje się zatem fakt, że projekt Konstytucji przyjęty w 1996 roku zawiera postanowienie, zgodnie z którym ratyfikowane umowy międzynarodowe będą bezpośrednio stosowane w ustawodawstwie krajowym. Jest wskazane, żeby porozumienia międzynarodowe dotyczące praw człowieka zyskały priorytet w stosunku do przepisów prawa krajowego, w przypadku sprzeczności między nimi.

Projekt ustawy o mniejszościach

5. Z zadowoleniem przyjmuje się fakt uznania konieczności opracowania odnośnych przepisów prawnych, dotyczących mniejszości narodowych oraz przygotowania projektu ustawy w tym zakresie, który jest aktualnie przedmiotem obrad Komisji Parlamentarnej.

C. Przepisy prawa karnego

6. Co się tyczy prawa karnego, może być ono uzupełnione postanowieniami dotyczącymi kwestii rasizmu i dyskryminacji³. Nawet jeżeli panuje przekonanie o braku aktualnie dowodów na istnienie problemu dyskryminacji w Polsce, stworzenie ram prawnych w tej dziedzinie wydaje się ze wszech miar pożądane, mając na uwadze gwałtowny rozwój zjawiska migracji i napływu imigrantów do Polski. Ponadto, ustawodawstwo może spełniać rolę edukacyjną, gdyż niesie ono ze sobą jasne przesłanie, że określone postawy i zachowania wyrażające dyskryminację nie są społecznie akceptowane.

D. Przepisy prawa cywilnego i administracyjnego

³ N.B. artykuł 272 Kodeksu Karnego stanowi: „Kto publicznie nawołuje do waśni na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych lub wyznaniowych albo takie waśnie publicznie pochwała, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.”

7. W Polsce, podobnie jak w innych krajach postkomunistycznych, istnieją przepisy z zakresu prawa cywilnego i administracyjnego, które odnoszą się do zwalczania rasizmu, antysemityzmu, ksenofobii i nietolerancji⁴. Sugeruje się jednak przyjęcie takich przepisów prawa cywilnego i administracyjnego, które brałyby pod uwagę w sposób bardziej zdecydowany kwestie przejawów dyskryminacji i rasizmu w środkach masowego przekazu i nie tylko; przepisów regulujących zagadnienie zbierania i wykorzystywania danych dotyczących rasy, wyznania, koloru skóry; zakazujących dyskryminacji w sprawach zatrudnienia⁵; zakazujących dyskryminacji odnośnie sprzedaży towarów i usług oraz przepisów dotyczących relacji między osobami fizycznymi również w innych sferach życia (np. wynajmowania domów).

E. Organy wyspecjalizowane

8. Należy rozważyć możliwość powołania do życia na szczeblu krajowym niezależnego, wyspecjalizowanego organu zajmującego się sprawami grup mniejszościowych oraz problemami rasowymi i etnicznymi. Organ ten powinien być wyposażony w pełny zakres kompetencji, włącznie z prawem interwencji w sytuacjach wymagających tego rodzaju działania. Mógłby on również być odpowiedzialny za wgląd w sprawy dotyczące porozumień międzynarodowych, informowanie społeczeństwa o zobowiązaniach Polski wynikających z tych porozumień, przestrzeganie przepisów prawnych dotyczących zwalczania rasizmu i nietolerancji, podnoszenie świadomości ludzi co do ich praw i obowiązków, zaszczepianie zasady tolerancji i rozumienia innych kultur etc.

9. Jakkolwiek istnieją trzy instytucje zajmujące się mniejszościami narodowymi i problemami etnicznymi (Biuro ds. Kultury Mniejszości Narodowych w Ministerstwie Kultury i Sztuki, Biuro ds. Migracji i Uchodźstwa w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Sejmowa Komisja Mniejszości Narodowych i Etnicznych), a także Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, to jednak nie obejmują one w praktyce całokształtu problemów związanych ze zjawiskiem rasizmu i nietolerancji. Ponadto, ze względu na decentralizację

⁴ Artykuł 23 Kodeksu Cywilnego stanowi: „Dobra osobiste człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach.” Dlatego też przepis ten można uznać jako generalną ochronę przed dyskryminacją, jakkolwiek nie precyzuje on, czy dyskryminacja występuje ze względu na rasę, pochodzenie etniczne itp.

⁵ N.B. Artykuł 13 Kodeksu Pracy stanowi: „Jakkolwiek dyskryminacja w stosunkach pracy, w szczególności ze względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, narodowość, przekonania, zwłaszcza polityczne lub religijne, oraz przynależność związkową jest niedopuszczalna.” Jakkolwiek, artykuł ten nie precyzuje, co rozumie się przez termin „niedopuszczalna”.

administracji państwowej, określanie własnej polityki w tym zakresie pozostaje w gestii poszczególnych województw. Dlatego też wspomniany niezależny organ, mogący koordynować realizację polityki ustalonej w różnych rejonach kraju oraz zapewniający przestrzeganie wytycznych polityki globalnej wydaje się niezwykle pożądanym.

II. ASPEKTY POLITYKI W ZAKRESIE MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH

F. Przyjmowanie oraz status osób nie posiadających obywatelstwa

10. Biorąc pod uwagę wzrastający aktualnie napływ do Polski coraz większej liczby uchodźców i imigrantów, konieczne jest ponowienie analizy polityki i stosowanych praktyk w tym zakresie w celu upewnienia się, czy jesteśmy w stanie sprostać nowej sytuacji. Istnieje przekonanie, że należy powierzyć odpowiedniemu organowi, może to być na przykład istniejące Biuro ds. Migracji i Uchodźstwa w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji, zadanie koordynowania i proponowania rozwiązań strategicznych przy współpracy z odpowiednimi organizacjami pozarządowymi i stowarzyszeniami.

11. Konieczne jest także określenie, w sposób jasny, zasad i wytycznych, którymi należy się kierować przy rozpatrywaniu podań uchodźców i osób ubiegających się o prawo azylu. Powinny one być przekazywane wszystkim urzędnikom odpowiedzialnym za dany obszar działalności. Procedurę załatwiania spraw, która z przyczyn nieuzasadnionych przedłuża się w nieskończoność, należy odpowiednio skrócić. Ponadto należy podjąć kroki w celu zapewnienia osobom, które uzyskują zezwolenie na pobyt, wsparcia w osiedlaniu się w Polsce. Powinno ono uwzględniać nauczanie języka, poradnictwo i pomoc w uzyskaniu świadczeń socjalnych i opieki społecznej, szkolenie i inne formy działania ułatwiające im integrację na rynku pracy, a także szkolenie pracowników (policja, pracownicy socjalni itp.) mające na celu uświadamianie im problemów, z jakimi stykają się te grupy osób.

12. Co się tyczy postaw społecznych w stosunku do grup przybyszów, należy podjąć szczególny wysiłek na rzecz informowania ogółu społeczeństwa, otwarcie i w sposób nie budzący poczucia zagrożenia, o sytuacji w jakiej znajdują się ci ludzie. Za jeden z przykładów takich działań będących już w toku może posłużyć program „Edukacji Humanitarnej” realizowany przez organizację pozarządową Polska Akcja Humanitarna.

G. Edukacja i szkolenie

Szkolenie urzędników odpowiedzialnych za wykonywanie ustaw oraz przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości

13. Mając na uwadze aktualny brak orzecznictwa w sprawach dotyczących rasizmu i nietolerancji oraz bardzo ograniczone doświadczenie odnośnie sposobu załatwiania tego rodzaju spraw wśród przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości oraz urzędników odpowiedzialnych za wykonywanie ustaw, proponuje się skoncentrowanie uwagi na ustawicznym szkoleniu wszystkich urzędników zatrudnionych w systemie przestrzegania prawa i wykonywania ustaw, zarówno na szczeblu centralnym jak i lokalnym, a w szczególności przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości, biorąc pod uwagę ich kluczową rolę, jaką spełniają pod tym względem. Jednym z ewentualnych rozwiązań mogłoby być powołanie do życia placówek odpowiedzialnych za szkolenie wyższych urzędników administracji państwowej i innych funkcjonariuszy lub też powierzenie tego zadania jednej z instytucji wymienionych w punkcie 9.

Podnoszenie świadomości

14. Inne cechy charakteryzujące polską scenę to brak świadomości społecznej co do problemów, przed którymi stają grupy mniejszościowe oraz brak zainteresowania „obcą” kulturą i społeczeństwami. Jak już wspomniano uprzednio, antysemityzm wciąż pokutuje w Polsce i problem ten należy traktować poważnie. Aczkolwiek objawy nietolerancji i ksenofobii należą obecnie w Polsce do rzadkości, to jednak można przypuszczać, że postawy ludzi są mniej tolerancyjne niż wskazywałoby to ich zachowanie. Ten klimat pozbawiony otwartości w stosunku do innych kultur stwarza ryzyko powstania zjawiska o znacznie poważniejszej wymowie. Dlatego też należy podejmować wysiłki na rzecz uświadamiania społeczeństwu, w sposób pozytywny, tego, że żyją w ich kraju grupy będące w mniejszości, a także znaczenia, jakie ma wkład poszczególnych kultur w rozwój całego społeczeństwa. Ponadto należy rozwijać w nim zainteresowanie obcymi kulturami i zachęcać do zwalczania istniejących stereotypów. Środki masowego przekazu, przede wszystkim telewizja, mają tu szczególną rolę do spełnienia, ponieważ mogą one przekazywać wiedzę w sposób nie wymagający większego wysiłku a przy tym unikać pobudzania do negatywnych postaw oraz tworzenia sytuacji zapalnych czyniąc z każdego problemu sensację. Działania Rady Europy, realizowane w ostatnim okresie a dotyczące środków masowego przekazu i nietolerancji mają szczególne zastosowanie w tej dziedzinie.

Innym jeszcze czynnikiem, który może odegrać pozytywną rolę w podnoszeniu świadomości i działaniu na rzecz tolerancji jest kościół katolicki w Polsce dysponujący ogromnym potencjałem, który powinien być wykorzystany dla poprawy stosunków międzyludzkich w danym środowisku.

Przywódstwo polityczne

15. Przywódcy polityczni oraz liderzy w innych sferach działania powinni wykazywać głębokie zainteresowanie mniejszościami narodowymi oraz przyjmować pozytywną postawę wobec osób nie będących obywatelami Polski a przebywających w tym kraju. Każdy objaw niezadowolenia ze strony ogółu społeczeństwa z powodu stwarzania sprzyjających warunków grupom mniejszościowym w Polsce powinien być zwalczany za pomocą argumentu, że Polska stanowi dobry przykład dla swoich sąsiadów jak należy traktować mniejszości narodowe a to z kolei zachęca ich do wzajemnego dobrego traktowania Polaków żyjących za granicą.

Edukacja

16. Z powyższym zagadnieniem łączy się ściśle potrzeba podnoszenia świadomości w sferze nauczania. Biorąc pod uwagę fakt, że w całym okresie panowania komunizmu obowiązywała doktryna, że w Polsce w ogóle nie występują mniejszości narodowe, w chwili obecnej konieczne jest głębokie zaangażowanie, na wszystkich szczeblach, w rozwijanie wzajemnego zrozumienia między większością narodową i różnymi grupami mniejszościowymi poprzez pozytywne prezentowanie tego, co łączy i tego, co dzieli.

17. Należy dokonać przede wszystkim rewizji podręczników oraz metod nauczania historii, jest to bowiem podstawowy element całego procesu. Ponieważ zadanie to zostało już aktualnie podjęte w wyniku zmiany systemu i przejścia od komunizmu do demokracji, konieczne jest wykorzystanie nadarzającej się okazji dla zapewnienia, żeby nowe podręczniki służyły promocji wielokulturowości i tolerancji w stosunku do innych.

Udostępnienie mniejszościom narodowym możliwości edukacyjnych

18. Ustawa o Systemie Oświaty z 1991 roku oraz Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 marca 1992 r. w sprawie organizacji kształcenia umożliwiającego

podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych, stworzyły podstawę nauczania języków grup mniejszościowych. Mniejszości narodowe w Polsce prowadzą szereg szkół, w których prowadzi się naukę języków rodzimych. Niemcy mają 170 szkół, Ukraińcy 70, Litwini 2 (przy czym języka litewskiego uczy się w ponad 20 szkołach), natomiast białoruski nauczany jest jako drugi język w około 50 szkołach podstawowych, oprócz tego funkcjonują dwie szkoły białoruskie.

19. Poziom wyższego wykształcenia jest niski wśród mniejszości narodowych. Większość Romów/Cyganów nie kończy nawet szkoły podstawowej. Należy podjąć kroki mające na celu poprawę poziomu wykształcenia zdobywanego przez mniejszości narodowe, szczególnie wśród dzieci pochodzących ze środowisk Romów/Cyganów. Proponuje się ponadto, zatrudnianie przedstawicieli mniejszości w kuratoriach, żeby mogli oni czuwać nad zaspokojeniem potrzeb edukacyjnych wśród własnych grup.

H. Zatrudnienie

20. W ciągu ostatnich pięciu lat liczba zezwoleń na pracę wydanych osobom nie będącym obywatelami Polski wzrosła trzykrotnie. Wiele z tych zezwoleń otrzymali obywatele krajów byłego Związku Radzieckiego. Należy zapewnić osobom nowo pojawiającym się na rynku pracy możliwość korzystania z tych samych praw i szans, z jakich korzystają obywatele polscy, odnośnie warunków zatrudnienia, płac, dostępu do zakwaterowania itp. Niezależnie od tego należałoby zainicjować działania polegające na niesieniu pomocy przybyszom w procesie wchodzenia na rynek pracy. Działania te mogłyby obejmować, na przykład, nauczanie języka, „kursy dostosowawcze” w celu zdobycia doświadczenia i kwalifikacji, programy zachęcające obcokrajowców to zakładania własnych przedsiębiorstw itp.

21. Trudno jest oceniać, na jakie problemy związane z zatrudnieniem natrafiają różne grupy mniejszościowe żyjące w Polsce, jakkolwiek wiadomo, że Romowie/Cyganie znajdują się w najbardziej niekorzystnej sytuacji. Wydaje się pożądane zbadanie dokładniej tej kwestii w Polsce celem zebrania informacji na temat aktualnej sytuacji w zakresie zatrudnienia w poszczególnych grupach mniejszości narodowych.

I. Statystyka

22. Istnieje pewien system zbierania danych dotyczących grup etnicznych i narodowych żyjących w Polsce. System ten opiera się na deklaracjach składanych przez osoby należące do poszczególnych grup. Większość źródeł wskazuje jednak, że dokładne określenie ich liczebności jest niestety niemożliwe. Od czasu zakończenia drugiej wojny światowej kwestionariusze używane do spisu ludności nie zawierały pytań dotyczących tożsamości etnicznej. Należy podkreślić, że bez aktualnych, dokładnych danych statystycznych nie można opracować właściwej polityki, ani też stwierdzić jej skuteczności. Dlatego też sprawą priorytetową jest stworzenie niezawodnego systemu zbierania danych, zgodnego z ustawodawstwem europejskim, uregulowaniami prawnymi i zaleceniami dotyczącymi ochrony danych i zachowania prywatności, w celu określenia faktycznej liczby osób należących do poszczególnych mniejszości etnicznych i narodowych.

23. Podobnie należy stworzyć systemy mające na celu monitorowanie sposobu radzenia sobie różnych grup w sferze życia społecznego i ekonomicznego (np. poziom zdobytego wykształcenia, wskaźniki bezrobocia itp.), w celu opracowania polityki pozwalającej na zwalczanie wszelkich występujących problemów.

J. Środki masowego przekazu

Dostęp mniejszości narodowych do środków masowego przekazu

24. Ustawa o Radiofonii z dnia 29 grudnia 1992 rozszerzyła dostęp grup mniejszościowych do radia publicznego podkreślając konieczność uwzględniania potrzeb mniejszości narodowych i etnicznych (artykuł 21). Niektóre stacje radia publicznego nadają programy w językach mniejszości narodowych. Ponadto Ukraińcy nadają swoje programy w czterech stacjach lokalnych oraz posiadają własne firmy wydawnicze; natomiast Niemcy, Białorusini, Litwini, Czesi i Słowacy wydają własne czasopisma.

K. Kwestie dotyczące innych dziedzin

Uczestnictwo mniejszości narodowych w życiu politycznym

25. Mniejszości narodowe są reprezentowane w lokalnych samorządach, natomiast nie uczestniczą w pracach administracji na szczeblu wojewódzkim (Niemcy i Litwini zwracali się

z prośbą o zapewnienie im prawa do tego rodzaju reprezentacji). Uzyskanie miejsc w Sejmie przez mniejszości narodowe jest raczej trudne, mimo warunków preferencyjnych, które nie stawiają im wymogu przekroczenia określonego pułapu, jak ma to miejsce w stosunku do innych kandydatów. W chwili obecnej jedynie Niemcy zdobyli miejsca w Sejmie. Projekt nowej ustawy o mniejszościach narodowych ma zapewnić każdej grupie mniejszościowej większą reprezentację w Sejmie. Sejmowa Komisja Mniejszości Narodowych i Etnicznych ma w swoim składzie przedstawicieli poszczególnych mniejszości narodowych, włącznie z członkami Sejmu.

Używanie języków mniejszości

26. Językiem oficjalnym w Polsce jest język polski. Wszystkie władze na szczeblu centralnym i lokalnym oraz urzędy posługują się tym językiem. Prawo polskie nie przewiduje obecnie wprowadzenia do stosowania w administracji państwowej żadnego innego języka, nawet jako języka pomocniczego. Należy rozważyć możliwość rozszerzenia zakresu używania języków mniejszościowych w różnych urzędach administracji państwowej, szczególnie w rejonach, gdzie zamieszkują liczne grupy mniejszościowe.

Współżycie społeczne

27. Budowanie wzajemnego zrozumienia na szczeblu lokalnym w danym środowisku jest niezwykle istotne dla tworzenia klimatu sprzyjającego powstawaniu dobrych stosunków między różnymi środowiskami. Należy zachęcać i udzielać poparcia wszelkim lokalnym inicjatywom podejmowanym przez stowarzyszenia, organizacje pozarządowe, grupy środowiskowe itp., które działają na rzecz rozwijania i utrwalania dobrych stosunków międzyludzkich oraz pomagania imigrantom i uchodźcom.

Ogólne dane udostępnione przez władze państwowe

Dla zachowania zgodności, ECRI w swoich raportach CBC podaje w tej ramce jedynie te dane statystyczne, które zostały zawarte w odpowiedziach poszczególnych rządów na pytania umieszczone w kwestionariuszu ECRI. Kwestionariusz został wysłany do rządu polskiego w dniu 13 lipca 1994 r.

ECRI nie bierze odpowiedzialności za poniższe dane.

1 - 1,5 milionów obywateli (4% ludności) narodowości niepolskiej:

Niemcy: 350-700.000; Białorusini: 250-350.000; Ukraińcy: 200-300.000; Romowie/Cyganie: 20-25.000; Słowacy: 20.000; Litwini: 15-25.000; Żydzi: 10-15.000; Tatarzy: 4.000; Ormianie: 8.000; Karaimowie: poniżej 1.000; Czesi: brak danych.

Ludność Polski: 38,4 milionów (1993). Liczba ta została wzięta z publikacji Rady Europy „Rozwój demograficzny w Europie w ostatnich latach” (patrz Bibliografia).

BIBLIOGRAFIA

Bibliografia niniejsza zawiera najważniejsze prace źródłowe, z których korzystano w czasie badania sytuacji istniejącej w Polsce. Nie obejmuje ona wszystkich źródeł informacji (środków masowego przekazu, kontaktów nawiązanych w kraju, krajowych organizacji pozarządowych itp), wykorzystanych w raporcie.

1. Odpowiedź na kwestionariusz ECRI przesłana przez władze polskie.
2. CRI(94)2 oraz uzupełnienie: Sytuacja w państwach członkowskich Rady Europy dotycząca spraw, będących przedmiotem badań prowadzonych przez Europejską Komisję przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji (ECRI). Materiały robocze przedłożone przez członków ECRI. Dokument Rady Europy.
3. Rozwój demograficzny w Europie w ostatnich latach (Recent Demographic Developments in Europe). Council of Europe Press, 1994.
4. CDMG(94)16: Ostatnie osiągnięcia w polityce dotyczącej migracji i imigrantów (Recent developments in policies relating to migration and migrants). Dokument Rady Europy.
5. Polityczny ekstremizm a zagrożenie dla demokracji w Europie (Political extremism and the threat to democracy in Europe). Publikacja Instytutu Spraw Żydowskich (Institute of Jewish Affairs).
6. Tendencje w Międzynarodowej Migracji (Trends in International Migration). Raport Roczny 1993, OECD, 1994.
7. CRI(95)2 rev.: Środki prawne do zwalczania rasizmu i nietolerancji w państwach członkowskich Rady Europy (Legal measures to combat racism and intolerance in the member States of the Council of Europe). Szwajcarski Instytut Prawa Porównawczego, Lozanna. Publikacja Rady Europy.
8. Światowy Raport nt. antysemityzmu 1995 (Antisemitism World Report 1995). Publikacja Instytutu Spraw Żydowskich.

9. Sprawozdanie ze spotkania z przedstawicielami mniejszości zorganizowanego przez prof. Andrzeja Sicińskiego w Warszawie w lutym 1995.

10. Problemy migracji ekonomicznej w krajach Środkowej i Wschodniej Europy na przykładzie Polski. Wymiar prawny, ekonomiczny i bezpieczeństwo (Problems of economic migration in the countries of Central and Eastern Europe. Case of Poland. Legal, Economic and Security Dimensions). Materiał udostępniony w czasie konferencji nt. integracji Środkowej i Wschodniej Europy. Uniwersytet Essex, 15-18 czerwiec 1995.

11. Roczny Raport 1995. Publikacja Międzynarodowej Helsińskiej Federacji Praw Człowieka

12. CERD/C/226/Add2: Raport przedłożony przez Polskę Komitetowi ds. Eliminowania Dyskryminacji Rasowej (CERD). Dokument ONZ.

13. CERD/C/SR.957-984: Skrócone sprawozdanie zawierające dyskusję CERD nad ostatnim raportem przedłożonym przez Polskę. Dokument ONZ.

14. A/48/18: Raport CERD na 48 sesję Zgromadzenia Ogólnego ONZ dotyczący Polski. Dokument ONZ

15. Raporty krajowe nt. przestrzegania w praktyce praw człowieka 1994 (Country reports on Human Rights Practices for 1994). Departament Stanu USA, 1995.

16. Mniejszości w Środkowej i Wschodniej Europie (Minorities in Central and Eastern Europe). Publikacja Rady Europy.